

اجلاس ناتو، ابعاد و پیامدها

شهرام کالجی

از سیستم سیاسی کمونیستی جدا شده بودند را به غرب نزدیک سازند. در کنار تلاش هایی که برای عضویت این کشورها در اتحادیه اروپا صورت گرفت، در بعد نظامی و امنیتی نیز ناتو تلاش نمود این کشورها را وارد ترتیبات نظامی و امنیتی غرب نماید. بدین منظور ایده "مشارکت برای صلح" توسط "لیس آسپین" وزیر دفاع وقت آمریکا در اجلاس وزرای دفاع ناتو در اکتبر ۱۹۹۳ مطرح شد. این طرح در اجلاس سران ناتو در ژانویه ۱۹۹۴ در بروکسل مورد تصویب نهایی قرار گرفت. طرح مشارکت برای صلح به عنوان مهمترین مکانیزم گسترش ناتو به شرق، طرحی بود جهت ترغیب کشورهای غیر عضو در ناتو برای توسعه همکاری های نظامی و دفاعی با ناتو. این طرح به صورت قرارداد دوجانبه بین ناتو و هر کدام از کشورهای غیر عضو که علاقه مند به همکاری با ناتو هستند در چارچوب برنامه مشارکت انفرادی (I.P.P) به مورد اجرا گذاشته شد.

بدین ترتیب با فضایی که طرح مشارکت برای صلح ایجاد نمود، کشورهای بلغارستان، لتونی، رومانی، اسلواکی، اسلونی و سپس چک، مجارستان و لهستان به عضویت ناتو درآمدند و

**دعوت از کشورهای
چون ژاپن، کره جنوبی و
استرالیا و بررسی الحاق
آنها به ناتو در سال ۲۰۰۸
نشان می دهد که ناتو
حوزه فعالیت خود در
قرن بیست و یک را نه به
صورت منطقه ای بلکه به
صورت جهانی تعریف
کرده است**

خلاء قدرت پیش آمده حوزه نفوذ سیاسی، نظامی، اقتصادی و فرهنگی خود را به سمت شرق گسترش دهد. در این راستا اتحادیه اروپا در حوزه سیاسی، اقتصادی و فرهنگی و ناتو در حوزه دفاعی و امنیتی دست به باز تعریف اهداف و اولویت های خود زدند و تلاش نمودند در مرحله اول کشورهای اروپای شرقی مانند مجارستان، بلغارستان، رومانی و... را که زمانی از اعمار اتحاد جماهیر شوروی محسوب می شدند و به تازگی

اجلاس سه روزه پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) از روز چهارشنبه چهاردهم فروردین تا روز جمعه شانزدهم فروردین ۱۳۸۷ و با حضور سران ۲۶ عضو ناتو در بخارست - پایتخت رومانی - برگزار شد. در چارچوب این نشست همچنین برای اولین بار اجلاس شورای همکاری یورو آتلانتیک، شورای روسیه - ناتو و کمیسیون ناتو - اوکراین برگزار شد. حضور رهبرانی چون ولادیمیر پوتین، رئیس جمهور روسیه، حامد کرزای رئیس جمهور افغانستان، بان جی مون دبیر کل سازمان ملل متحد، ژوزه مانوئل بوروزا رئیس کمیسیون اروپا، خاویر سولانا نماینده عالی سیاست های خارجی و امنیت اتحادیه اروپا و هیات بانک جهانی برجستگی خاصی به نشست بخارست بخشید. در این اجلاس، چالش های جدید دنیای غرب با روسیه از جمله گسترش ناتو به شرق، ایجاد سپر دفاع موشکی در لهستان و چک، برگشت روسیه به پیمان نیروهای متعارف، پیوستن آلبانی، کرواسی، مقدونیه، اوکراین و گرجستان، مساله ای هسته ای ایران

و بحران افغانستان مورد بررسی قرار گرفت. این نوشتار به صورت فشرده مهمترین ابعاد و مباحث مطرح شده در این اجلاس را مورد واکاوی قرار می دهد.

گسترش ناتو به شرق: پیوستن اعضای جدید

بعد از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی فرصت بسیار مناسبی پیش روی جهان غرب قرار گرفت تا با بهره برداری از

تعداد اعضای ناتو به ۲۶ عضو افزایش یافت و می‌توان این‌گونه بیان نمود که غرب با اجرای این طرح توانست تقریباً به کلیه اهداف خود در مرحله اول گسترش ناتو به شرق در منطقه اروپای شرقی دست یابد و روسیه گرفتار در اوضاع داخلی دهه ۹۰ نیز نتوانست در برابر این موج از خود واکنش مناسبی نشان دهد. در ادامه روند گسترش ناتو به شرق موضوع پیوستن کشورهای آلبانی، کرواسی، مقدونیه، اوکراین و گرجستان به این سازمان در نشست رومانی مطرح گردید که پس از مباحثات بسیار، دو کشور کرواسی و آلبانی به عضویت ناتو درآمدند و بر سر عضویت اوکراین و گرجستان به دلیل مخالفت اکثر کشورهای اروپایی و نیز واکنش شدید روسیه و نیز عضویت مقدونیه به دلیل مخالفت یونان توافقی حاصل نشد.

"فرانسیس فیون" نخست‌وزیر فرانسه در این رابطه اظهار داشت: "ما با پیوستن گرجستان و اوکراین به ناتو مخالف هستیم، زیرا فکر می‌کنیم که این اقدام توازن قوا در میان کشورهای اروپایی و حتی میان روسیه و اروپا را بر هم می‌زند". آنجلا مرکل، صدراعظم آلمان نیز پیش از برگزاری اجلاس، از سران ناتو خواست با روسیه درباره موضوعات مورد مناقشه سازش کنند. مرکل به حمایت اتحادیه اروپا از استقلال کوزوو اشاره کرد و افزود: "روابط روسیه و اروپا به اندازه‌ی کافی محدود شده است و بیشتر از این نباید روسیه را عصبانی کرد".

اما مهمترین دلیل همراهی کشورهای اروپایی به ویژه آلمان و فرانسه با موضع روسیه را باید مساله انرژی دانست. نزدیک به ۳۰ درصد از گاز مصرفی کل اروپا از روسیه تامین می‌شود و مسیر اصلی انتقال انرژی از روسیه به اروپا نیز اوکراین است. هرگز رهبران اروپا زمستان سال ۲۰۰۵ را از یاد نخواهند برد که به دنبال وقوع انقلاب رنگی در اوکراین و روی کار آمدن دولت ضد روسی در کیف، رهبران روسیه به بهانه افزایش قیمت گاز مصرفی اروپا را قطع نمودند. در واقع رفتار سیاسی پوتین در سال‌های اخیر این نکته را برای رهبران غربی به اثبات رسانده است که روسیه هرگاه منافع و امنیت ملی‌اش به مخاطره بیفتد، از انرژی به عنوان یک ابزار سیاسی

و اهرم فشار استفاده خواهد نمود. برآیند این امر را باید در مخالفت کشورهای اروپایی با پیوستن دو کشور اوکراین و گرجستان به ناتو در اجلاس اخیر این سازمان در رومانی دانست. وضعیت گرجستان و اوکراین در اجلاس ماه دسامبر وزرای خارجه کشورهای عضو ناتو دوباره بررسی خواهد شد. همچنین سومین کشور ناکام در پیوستن به ناتو کشور مقدونیه بود که مقام‌های ناتو اعلام کردند تا زمانی که مقدونیه نتواند به اختلاف خود با یونان پایان دهد، مذاکرات الحاق به این سازمان آغاز نخواهد شد. عضویت مقدونیه در ناتو با مخالفت شدید یونان مواجه شده که استانی به نام مقدونیه دارد. سیاستمداران یونانی می‌گویند اصرار این جمهوری سابق یوگسلاوی بر حفظ نام مقدونیه تلویحاً به معنای چشمداشت آنها بر مقدونیه یونان است.

اجلاس رومانی و مواضع فرانسه

فرانسه کشوری است که در تاریخ اروپا همواره سیاست مستقلی را تعقیب کرده است. اوج این سیاست مستقل را باید مخالفت مارشال دوگل رییس جمهور وقت فرانسه با سیاست آنگلو ساکسونی دو کشور آمریکا و بریتانیا دانست. برآیند این مخالفت زمانی پدیدار گشت که فرانسه می‌خواست سلاح هسته‌ای خود را امتحان کند. پیمان منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای (NPT) بر این اساس به وجود آمد که مانع از دستیابی فرانسه به سلاح هسته‌ای شود. بنابراین در سال فرانسه از بخش نظامی ناتو خارج شد تا هم بتواند سیاست مستقل هسته‌ای داشته باشد و هم بتواند سیاست دفاعی مستقل خودش را ورای مرزهای فرانسه دنبال کند. نکته‌ی حساس در اینجا این است که اگر فرانسه در ناتو می‌ماند، کشورهای دیگر از جمله شوروی مدعی می‌شدند که فرانسه ضرورتی برای داشتن سلاح هسته‌ای ندارد، زیرا زیر چتر هسته‌ای آمریکا است. اما بیرون آمدن از NPT برای فرانسه این فرصت را به دنبال داشت که سیاست هسته‌ای مستقل داشته باشد. از

۱۹۶۶ تا زمان حاضر فرانسه تنها در بخش سیاسی ناتو عضویت داشته است. اما در سیاستی جدید و در ادامه همگامی با سیاست‌های آمریکا، نیکلاس سارکوزی رییس جمهوری فرانسه اعلام کرد که کشورش سال آینده در مورد بازگشت به فرماندهی نظامی ناتو تصمیم می‌گیرد. این امر در صورت تحقق به عنوان نقطه عطفی در تحولات ناتو و گامی مهم در جهت تقویت انسجام درونی این سازمان به شمار خواهد آمد.

اما مهمترین دلیل همراهی کشورهای اروپایی به ویژه آلمان و فرانسه با موضع روسیه را باید مساله انرژی دانست.

نتیجه‌گیری

در مجموع می‌توان این‌گونه نتیجه‌گیری نمود که صرف نظر از تعارضات درونی ناتو، این سازمان در دوران پس از جنگ سرد با بازتعریف در نقش، جایگاه، ساختار و اولویت‌های خود و حضور در گستره وسیعی از حوزه جغرافیایی شامل اروپای شرقی، آسیای مرکزی و قفقاز، خلیج فارس، دریای مدیترانه و شمال آفریقا اهدافی فراآتلانتیکی را پیگیری می‌نماید که این امر چالش‌های نوین و پیچیده‌ای مانند افغانستان را برای این سازمان به همراه داشته است. دعوت از کشورهای چون ژاپن، کره جنوبی و استرالیا و بررسی الحاق آنها به ناتو در سال ۲۰۰۸ نشان می‌دهد که ناتو حوزه فعالیت خود در قرن بیست و یک را نه به صورت منطقه‌ای بلکه به صورت جهانی تعریف کرده است. با این فرض می‌توان با توجه به سیر تحولات و چالش‌های پیش روی جهان غرب در نقاط مختلف جهان در آینده‌ای نه چندان دور شاهد حضور ناتو در شرق و جنوب آسیا، آفریقا و حتی آمریکای لاتین باشیم. بدون شک موفقیت ناتو در گرو مدیریت صحیح این فرایند نوین، پرهیز از موازنه‌گری و تقابل با نقش شورای امنیت در حفظ صلح و امنیت جهانی، موفقیت در افغانستان و نیز عراق، حل تعارضات درونی و تعدیل نقش سلسله مراتبی و یک‌جانبه‌گرایی و واشنگتن در ساختار این پیمان نظامی خواهد بود.